

Elżbieta PAWŁOWSKA
Politechnika Śląska
Wydział Organizacji i Zarządzania
elzbieta.pawlowska@polsl.pl

ORGANIZACJE POZARZĄDOWE A KAPITAŁ SPOŁECZNY

Streszczenie. Sektor organizacji pozarządowych w głównej mierze jest ukierunkowany na rozwiązywanie problemów społecznych. Organizacje te cechuje dobrowolne uczestnictwo, chęć współpracy, zaangażowanie, zaufanie, wyznawanie podobnych norm, wartości. Organizacje pozarządowe przyczyniają się do wzrostu aktywizacji społeczności lokalnych, stanowią zatem istotny czynnik rozwoju kapitału społecznego. Kapitał społeczny to wyznawane normy, wartości, sieci powiązań, zaangażowanie, zaufanie. Odpowiednio wykorzystany, może przyczynić się budowy i rozwoju lokalnej wspólnoty. Celem artykułu jest wskazanie roli organizacji pozarządowych w rozwoju kapitału społecznego oraz zaproponowanie rekomendacji w celu wzrostu jego wartości na poziomie lokalnym. W artykule w szczególności udzielono odpowiedzi na następujące pytania: jaką funkcję pełnią organizacje samorządowe w rozwoju kapitału społecznego oraz w jaki sposób organizacje te mogą rozwijać potencjał kapitału społecznego? Na podstawie przeprowadzonej analizy treści zaproponowano rekomendacje dotyczące rozwoju kapitału społecznego na trzech płaszczyznach: społecznej, publicznej i gospodarczej.

Słowa kluczowe: organizacje pozarządowe, kapitał społeczny.

NON-GOVERNMENTAL ORGANISATIONS AND SOCIAL CAPITAL

Summary. To a significant extent the NGO sector is aimed at solving social problems. These organizations are characterized by: voluntary participation, willingness to cooperate, commitment, confidence, accepting similar social norms and values NGOs contribute to the increase in activation of local communities and therefore they are an important factor in the development of social capital. The social capital consists of accepted social norms, values, social networks, commitment and trust. When the social capital is used properly it can contribute to the construction and development of the local community. The aim of this article is to identify the role of NGOs in the development of social capital and to propose recommendations (in order to increase its value at the local level). The article, in particular, answers to the following questions what is the role of government

organizations in the development of social capital and how these organizations can develop the potential of social capital. On the basis of the analysis the content the author recommends the development of social capital in three areas: social, public and economic.

Keywords: non-government organizations, social capital.

1. Wprowadzenie

W ostatnich latach w Polsce nastąpił znaczny wzrost liczby organizacji z trzeciego sektora, między innymi: fundacji, stowarzyszeń czy innych mniej lub bardziej zrzeszonych form zorientowanych na świadczenie społecznych usług. Organizacje te, poza realizacją zadań publicznych, integrują społeczeństwo wokół wspólnych wartości i celów, zapobiegają zachowaniom niepożądanym, jak również łagodzą społeczne napięcia i konflikty¹. Przyczyniają się one również do budowania sieci powiązań pomiędzy obywatelami, opartych na zaufaniu, mobilizując ich przy tym do aktywności na rzecz społeczności, stanowią zatem istotny czynnik rozwoju kapitału społecznego na poziomie lokalnym. Kapitał społeczny jest związany nie tylko z kreowaniem zdolności współpracy pomiędzy podmiotami i realizowania zbiorowych działań wśród poszczególnych grup, lecz także z tworzeniem w tym celu formalnoprawnych podstaw instytucjonalizacji działań umożliwiających taką lub inną partycypację członków społeczeństwa zgodnie z potrzebami oraz stosowanie do rozwoju demokracji, tworzenia więzi, ujawniania się potrzeb, stopnia kultury politycznej i prawnej². Istotne jest zatem zwrócenie uwagi na organizacje społeczne w kontekście rozwoju kapitału społecznego w społecznościach lokalnych. Celem naukowym jest zatem przedstawienie roli organizacji pozarządowych w rozwoju kapitału społecznego oraz zaproponowanie rekomendacji w celu wzrostu jego wartości na poziomie lokalnym.

2. Charakterystyka organizacji pozarządowych

Organizacje pozarządowe należą do trzeciego sektora, który wypełnia lukę pomiędzy sektorem publicznym a sektorem rynkowym. Organizacje te powstały w wyniku inicjatywy społecznej i zaspokajają popyt na usługi społeczne. Prawną definicję organizacji pozarządowej podaje Ustawa o pożytku publicznym i o wolontariacie, zgodnie z którą organizacjami pozarządowymi są niebędące jednostkami sektora finansów publicznych w rozumieniu Ustawy o finansach publicznych, niedziałające w celu osiągnięcia zysku osoby

¹ Zob. J. Habermas: *Obywatelstwo a tożsamość narodowa. Rozważania nad przyszłością Europy*, PAN, Warszawa 1993.

² M. Baron-Wiaterok: *Kapitał społeczny w rozwiązywaniu lokalnych problemów społecznych*. Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, s. *Organizacja i Zarządzanie*, nr 44, Gliwice 2008, s. 7.

prawne lub jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacje i stowarzyszenia³. Sektor organizacji pozarządowych jest dość zróżnicowany, należą do niego podmioty, które mają różne formy prawne. Interesującą definicję organizacji pozarządowych prezentują P. Gliński i H. Palska. Autorzy termin ten określają jako niezaangażowanie bezpośrednio w działalność polityczną zorganizowane grupy czy instytucje społeczne, w których ważną rolę odgrywa dobrowolne, społeczne oraz spontaniczne uczestnictwo. Są to organizacje charakteryzujące się: samorządnością, określoną niezależnością wobec struktur państwowych, gospodarczych czy samorządowych. Cechuje je brak dążenia uzyskiwania zysku ze swych działań oraz zaangażowanie w wytwarzanie lub dystrybucję dóbr publicznych lub merytorycznych⁴. Organizacje pozarządowe stanowią zatem poziome struktury organizacji społecznych, niezorientowane na osiąganie zysku, które charakteryzują się dobrowolnym uczestnictwem w rozwiązywaniu problemów, w tym problemów społecznych.

W literaturze oprócz określenia organizacje pozarządowe funkcjonuje jeszcze kilka innych nazw określających ten typ organizacji: organizacje charytatywne, organizacje *non profit*, organizacje społeczne, organizacje wolontarystyczne, organizacje obywatelskie. Wśród organizacji pozarządowych wyróżnia się: organizacje samopomocowe (swoją działalność wiążą ściśle z pomocą swoim członkom), organizacje opiekuńcze (zajmują się wszystkimi potrzebującymi pomocy), organizacje przedstawicielskie (reprezentują jakąś konkretną społeczność), organizacje mniejszości (działają na rzecz grup mniejszościowych różnego rodzaju, organizacje tworzone *ad hoc* (są tworzone, żeby przeprowadzić jednorazową akcję), organizacje hobbystyczno-rekreacyjne (zrzeszają ludzi połączonych jedną pasją), organizacje zadaniowe (wykonują zadania, które zlecają im władze państwowe), organizacje tradycyjne (działają dla wielu osób i zrzeszają wiele osób)⁵. Organizacje te odgrywają istotną rolę w wielu aspektach życia społecznego, integrując społeczeństwo wokół realizacji wspólnych celów. Obszary zadań publicznych realizowanych przez organizacje pozarządowe obejmują między innymi: ochronę zdrowia, edukację, kulturę, powszechnie rozumianą pomoc społeczną, działalność charytatywną, wspieranie idei samorządowej, działalność wspomagającą rozwój gospodarczy, ochronę środowiska naturalnego, bezpieczeństwo publiczne itp. Zadania te są ukierunkowane na zaspokajanie potrzeb społecznych oraz aktywizację obywateli.

Obecnie w Polsce obserwuje się znaczny wzrost liczby organizacji samorządowych. Według danych GUS w 2012 r. w objętej badaniami części trzeciego sektora działało 83,5 tys. organizacji: 69,6 tys. stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, 8,5 tys. fundacji,

³ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (DzU z 2003 r. nr 96, poz. 873), Ustawa z dnia 22 stycznia 2010 r. o zmianie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz niektórych innych ustaw (DzU z 2010 r. nr 28, poz. 146).

⁴ P. Gliński, H. Palska: Cztery wymiary aktywności obywatelskiej, [w:] Elementy nowego ładu, red. H. Domański i A. Rychard. Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 1977, s. 373.

⁵ Z. Lasocik: Kilka uwag o roli organizacji pozarządowych w państwie demokratycznym. Fundusz Współpracy, Warszawa 1994, s. 5; M. Krzyżanowska: Marketing usług organizacji niekomercyjnych. Wyd. Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. L. Koźmińskiego, Warszawa 2000, s. 16.

3,6 tys. organizacji samorządu gospodarczego, zawodowego i pracodawców oraz 1,8 tys. podmiotów wyznaniowych prowadzących działalność społeczną. Co dziesiąta aktywna organizacja miała status organizacji pożytku publicznego, czyli było ich 8,0 tys. Dane te wskazują, że w ciągu ostatnich 15 lat objęta badaniami część trzeciego sektora intensywnie się rozwijała. Między 1997 r. a 2012 r. liczba działających stowarzyszeń, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych, organizacji samorządu gospodarczego, zawodowego i pracodawców zwiększyła się 3-krotnie⁶. Przyczyną takiej sytuacji może być duże wsparcie ze strony Unii Europejskiej stwarzające organizacjom pozarządowym możliwości rozwoju czy finansowania, jak również większa świadomość społeczna dająca możliwość rozwiązania lokalnych problemów społecznych we własnym zakresie.

Organizacje pozarządowe zostały powołane w celu osiągnięcia istotnych celów społecznych, dlatego ważne jest określenie, czy organizacje te faktycznie przyczyniają się do ich realizacji. Wśród interesujących mierników oceny ich funkcjonowania można wymienić: ocenę skuteczności, ocenę efektywności opartą na analizie jakości, miernikach finansowych czy orientacji na docelową grupę interesariuszy. Wśród innych mierników można wymienić między innymi matrycę logiczną z PCM (Project Cycle Management) wykorzystywaną do sprawdzenia odpowiedniości dobrania celów i możliwości wykonania wszystkich zaplanowanych w projekcie zamierzeń w zaplanowanym czasie przy określonym budżecie i osiągnięciu założonych rezultatów⁷, metodę mierzącą korzyści społeczne, kładącą nacisk na kapitał społeczny Prove and Improve⁸ czy różnego rodzaju wskaźniki. Informacje uzyskane z pomiaru funkcjonowania organizacji pozarządowych z pewnością przyczynią się do określenia kierunków dalszego ich rozwoju, a także zwiększą wiarygodność interesariuszy wobec organizacji.

Organizacje pozarządowe pełnią wiele istotnych funkcji; między innymi wypełniają przestrzeń pomiędzy państwem a obywatelem, tworzą ramy organizacyjne dla działań społecznych, rozwiązują problemy społeczne, a przede wszystkim przyczyniają się do wzrostu aktywizacji społeczności lokalnych, stanowią zatem istotny czynnik rozwoju kapitału społecznego.

3. Istota kapitału społecznego

W literaturze brak jest jednej spójnej definicji kapitału społecznego, co jest związane z zainteresowaniem badaczy różnych dyscyplin zjawiskiem kapitału społecznego. Przez niektórych jest on traktowany jako kapitał, inni traktują go jako zasób, jeszcze inni jako

⁶ Organizacje pozarządowe w badaniach GUS, Główny Urząd Statystyczny, <http://civicpedia.ngo.pl/wiadomosc/973541.html> (stan na 2014.11.12).

⁷ T. Jeruzalski: *Efektywność i skuteczność wdrażania systemów IT w administracji publicznej. Wspomaganie procesów podejmowania decyzji*. Wyd. CeDeWu, Warszawa 2009, s. 112.

⁸ Zob. B. Jaruszek-Kopacz, J. Tyrowicz: *Zmierzyć niemierzalne, czyli o pomiarze oddziaływania społecznego* <http://www.ekonomiaspoleczna.pl/files/ekonomiaspoleczna.pl/public/Biblioteka/2008.28.pdf> (stan na 12.11.2014).

zjawisko społeczne. Jest on również analizowany na różnych płaszczyznach: jednostkowej, grupowej czy społecznej, co dodatkowo utrudnia jego precyzyjne określenie⁹. Kapitał społeczny opisuje i wyjaśnia przede wszystkim istotne dla gospodarki rynkowej i społeczeństwa obywatelskiego współczesne aspekty procesów społeczno-ekonomicznych i instytucji kultury z jednej strony oraz motywacji i postaw, więzi międzyjednostkowych i grupowych, a także zachowań z drugiej. Jest kategorią świadomości społecznej (funkcjonującą zarówno na poziomie świadomości i zachowań jednostek, jak i w sferze świadomości zbiorowej) oraz działań i funkcjonowania grup i innych zbiorowych podmiotów społecznych (będąc swoistym regulatorem społecznym). Stanowi więc realne zjawisko społeczne i ekonomiczne oraz równocześnie mentalne i behawioralne¹⁰.

Podstawowa idea kapitału społecznego polega na tym, że społeczności obdarzone różnorodnym potencjałem więzi społecznych i obywatelskich mają większe szanse, aby skutecznie stawić czoła ubóstwu i bezradności, rozwiązać konflikty i wykorzystać otwierające się przed nimi możliwości¹¹. Z kolei istota kapitału społecznego tkwi w więziach społecznych, współdziałaniu opartym na zaufaniu, co zwiększa szansę na sukces działań zbiorowych. Według R. Putmana kapitał społeczny to cechy organizacji społecznych, takich jak sieci (układy) jednostek lub gospodarstw domowych oraz powiązanych z nimi norm i wartości, które kreują efekty zewnętrzne dla całej wspólnoty¹². Podobnie kapitał społeczny traktuje J. Coleman. Według autora stanowi on rozmaitość różnych istotności, które wszystkie składają się z pewnego aspektu struktury społecznej i które ułatwiają określone działania aktorów – jednostek bądź przedsiębiorstw – w ramach tej struktury¹³. Kapitał społeczny jest również analizowany z perspektywy społecznego i politycznego otoczenia jako dziedziny, które kształtują strukturę i umożliwiają rozwijanie norm, z włączeniem bardziej sformalizowanych instytucjonalnych powiązań i struktur, tj. ustroju politycznego, norm prawnych, systemu sądownictwa oraz obywatelskich i politycznych uprawnień¹⁴. D. North i M. Olson uważają, że właśnie wyżej wymienione instytucje mają istotny wpływ na poziom

⁹ Zob. E. Pawłowska: Wpływ kapitału społecznego na realizację celów w zamkniętych zakładach opieki zdrowotnej, niepublikowana rozprawa doktorska, Zabrze 2008, s. 70-81; E. Pawłowska, A. Sitko-Lutek: Kapitał społeczny a doskonalenie kompetencji menedżerów. *Organizacja i Zarządzanie*, nr 3, Gliwice 2008; Zarządzanie kompetencjami publicznych zakładów opieki zdrowotnej poprzez doskonalenie kapitału społecznego, *Organizacja i Zarządzanie*, nr 3, Gliwice 2011, i inne.

¹⁰ J. Przybysz, J. Saús: Kapitał społeczny szkice socjologiczno-ekonomiczne. Wyd. Politechniki Poznańskiej, Poznań 2004, s. 5.

¹¹ M. Woolcock, D. Narayan. 2000, s. 226, cyt. [za:] R. Putman: *Democracies In Flux. The Evolution of social capital in contemporary society*, New York 2002, p. 6.

¹² R. Putman: *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton University Press, Princeton NY, 1993, R. Putman: *Bowling Alone: America's declining social capital*. *Journal of Democracy*, nr 1, 1995.

cyt. [za:] H. Januszek: Kapitał społeczny – aspekty teoretyczne i praktyczne. Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 2004, s. 16.

¹³ J. Coleman: *Foundations of Social Theory*. The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge 1990, p. 598.

¹⁴ Zob. B. Poganowska: Kapitał społeczny – próba rekonstrukcji kategorii pojęciowej, [w:] H. Januszek, op.cit., s. 17; M. Herbst: Kapitał ludzki i kapitał społeczny a rozwój regionalny. Wyd. SCHOLAR, Warszawa 2007.

i stan rozwoju ekonomicznego¹⁵. Można zatem stwierdzić, iż zjawisko kapitału społecznego odnosi się nie tylko do poziomu jednostkowego czy grupowego, lecz także do relacji z otoczeniem ekonomicznych, społecznych czy kulturowych.

Choć w literaturze istnieje wiele często odmiennych definicji kapitału społecznego, to jednak większość z nich łączy uwydatnienie znaczenia zaufania, powiązań międzyludzkich czy wzajemności działań. Kapitał społeczny dzięki temu, że ułatwia współpracę i skoordynowanie działań pojedynczych jednostek, podnosi efektywność funkcjonowania społeczności i zdolność do realizowania zespołowych przedsięwzięć¹⁶. Niezależnie jednak od tego, jak jest on traktowany, jego istnienie ma istotny związek z jakością życia jednostek czy całego społeczeństwa.

4. Rola organizacji pozarządowych w rozwoju kapitału społecznego

Organizacje pozarządowe poza realizacją dobra wspólnotowego odgrywają istotną rolę w budowie i rozwoju kapitału społecznego, którego istota tkwi w relacjach, zaufaniu, normach, wartościach i zaangażowaniu. Budowa i rozwój kapitału społecznego na poziomie całego kraju jest procesem długotrwałym i trudnym, dlatego istotne jest, aby najpierw budować kapitał społeczny na poziomie lokalnym. W tym celu organizacje pozarządowe swoje działania powinny koncentrować na następujących płaszczyznach: społecznej, publicznej oraz gospodarczej.

W obszarze społecznym organizacje pozarządowe powinny być zorientowane na skłonności do tworzenia związków i organizacji wychodzących poza krąg pokrewieństwa, zakładanie stowarzyszeń, które odgrywają rolę sieci obywatelskiego zaangażowania, zwrócenie uwagi na istnienie słabszych więzi społecznych i zwiększanie ich liczby, np. takich więzi jak znajomości, wspólne członkostwo w organizacji, budowanie kolektywnego przywództwa zamiast silnego lidera¹⁷. Działania te z pewnością przyczynią się do szybszego rozwoju kapitału społecznego na poziomie lokalnym.

Inną formą rozwoju kapitału społecznego jest współpraca organizacji pozarządowych z sektorem administracji publicznej, szczególnie z samorządem terytorialnym. Współpraca ta powinna być oparta na uczestnictwie organizacji pozarządowych w procesie planowania programowych działań, konsultowania strategicznych dokumentów przygotowanych przez władze lokalne czy partycypacji w zespołach diagnozujących potrzeby i problemy oraz

¹⁵ Zob. D.C. North: *Institutions. Institutional Change and Economic Performance*, Cambridge 1990; M. Olson: *The Rise and Decline of Nations, Economic Growth, Stagflation and Social Rigidities*, Yale University Press, New Haven 1982, [in:] B. Poganowska, op.cit., p. 17.

¹⁶ A. Wiktorzak: *Kapitał społeczny szkoły*, [w:] B. Niemierko, M. Szmigel (red.): *Badania międzynarodowe i wzory zagraniczne w diagnostyce edukacyjnej. Materiały XV Konferencji Diagnostyki Edukacyjnej*, Kielce, 4-6.12.2009, Polskie Towarzystwo Diagnostyki Edukacyjnej, Kielce 2009, s. 256-257.

¹⁷ Zob. A. Sawicka, www.elk.pl, s. 69.

inicjujących nowe przedsięwzięcia. Istnieje wiele przykładów dobrych praktyk w tym obszarze, między innymi: projekt dotyczący „Wzmocnienia Partnerstwa na rzecz Rozwoju i Edukacji Małych Dzieci”, oparty na współpracy w dziedzinach związanych z poprawą sytuacji edukacyjnej, społecznej, rozwojowej małych dzieci i ich rodzin oraz całego środowiska społecznego z perspektyw różnej wielkości gmin¹⁸. Inny przykład to współpraca w ramach efektywnego wykorzystania odnawialnych źródeł energii, np. w Domu Pomocy Społecznej dla Dzieci „Tęczowy Dom” w Ełku, gdzie poza osiągniętymi korzyściami ekologicznymi czy ekonomicznymi ważną wartością dodaną był efekt społeczny związany z aktywizacją młodzieży z ośrodka. Ciekawy przykład stanowią również projekty przyczyniające się do budowania społeczeństwa obywatelskiego. Na przykład Gliwickie Centrum Organizacji Pozarządowych wspiera organizacje pozarządowe oraz grupy nieformalne prowadzące działalność na rzecz mieszkańców miasta Gliwice przez merytoryczne oraz infrastrukturalne wsparcie. Dzięki niemu organizacje pozarządowe mają zapewnioną możliwość dynamicznego rozwoju, z kolei działania edukacyjne i promocyjne przyczyniają się do wzrostu aktywności społecznej mieszkańców miasta¹⁹. Powyżej zaprezentowano tylko niektóre przykłady dobrych praktyk we współpracy organizacji samorządowych z jednostkami samorządu terytorialnego. Można zauważyć, że współpraca ta przynosi wiele pozytywnych rezultatów, szczególnie widocznych dla lokalnego środowiska, między innymi: sprzyja aktywizacji zawodowej, przeciwdziała wykluczeniu społecznemu, a przede wszystkim znacząco przyczynia się do rozwoju kapitału społecznego na poziomie lokalnym.

Inną interesującą formą rozwoju kapitału społecznego jest współpraca organizacji pozarządowych z sektorem biznesu polegająca na wzajemnej wymianie wiedzy, umiejętności, doświadczenia. Istnieje wiele przykładów dobrych praktyk w tym obszarze. Wśród nich można wyróżnić między innymi sprzedaż produktów lub usług oferowanych przez organizacje społeczne, np. Zakład Aktywności Zawodowej w Pile i Kołobrzegu nawiązał współpracę z Kampanią Piwowarską dotyczącą szycia toreb ekologicznych z używanych banerów czy świadczenia usług dla hoteli w zachodniopomorskim w postaci pielęgnacji terenów zielonych i realizację dla nich zleceń szwalniczych. Innym interesujący przykładem jest współpraca Grupy Hotelowej Orbis ze spółdzielnią MaM, dzięki której młode matki mające problem z wejściem na rynek pracy znalazły możliwość sprzedaży w hotelach wyprodukowanych przez siebie produktów podarunkowych typu etui na telefony, torby na laptopa, breloczki, kosmetyczki, bransoletki. Jeszcze innym wartym zaprezentowania przykładem może być współpraca merytoryczna, np. współpraca Fundacji Partnerstwo dla Środowiska z firmą Tchibo dotycząca opracowania ekologicznych standardów dla biznesu czy współpraca Stowarzyszenia Niepełnosprawni dla Środowiska Ekon z Firmą Carrefour,

¹⁸ Zob. www.premd.org.pl/publikacje (stan na 12.11.2014).

¹⁹ Zob. www.dobrepraktyki.pl (stan na 24.11.2014).

dzięki której możliwa jest aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych²⁰. Zaprezentowane dobre praktyki świadczą, iż taka kooperacja przynosi wiele korzyści zarówno dla organizacji społecznych, jak i firm z sektora prywatnego. Wśród korzyści osiągniętych przez organizacje pozarządowe można wymienić: dostęp do zasobów biznesu (ludzkich, rzeczowych, finansowych), wypracowanie standardów pracy wykorzystywanych w biznesie, dostęp do wiedzy specjalistycznej, np. z dziedziny zarządzania, marketingu, księgowości, prawa itp. Z kolei dla organizacji prywatnych jest to dostęp do wiedzy dotyczącej lokalnych problemów społecznych, pozyskanie partnera, który posiada wiedzę dotyczącą budowania i zarządzania projektami społecznymi; korzystanie z doświadczenia organizacji pozarządowych – współpraca z wolontariuszami w postaci wolontariatu pracowniczego, wzmocnienie pozytywnego wizerunku czy budowanie wartości społecznej marki.

Wśród istotnych rekomendacji w ramach budowy i rozwoju kapitału społecznego przez organizacje pozarządowe można zatem zaproponować działania w następujących obszarach:

- społecznym – tworzenie przestrzeni wspólnych wartości, norm, co wzmacnia więzi społeczne, zaufanie i afirmację z przynależności do wspólnoty, czy współdziałanie w otwartych sieciach,
- publicznym – partycypacja w procesach planowania działań i koordynowania strategicznych dokumentów, aktywne uczestnictwo w realizacji powierzonych zadań publicznych,
- gospodarczym – współdziałanie z sektorem rynkowym, wymiana wiedzy specjalistycznej, doświadczenia, dostęp do zasobów ludzkich, rzeczowych, finansowych.

Taka aktywność z pewnością przyczyni się do rozwoju kapitału społecznego oraz poprawienia jakości życia społeczności lokalnej.

5. Podsumowanie

Rola organizacji pozarządowych w budowaniu i rozwoju kapitału społecznego jest nie do przecenienia. Organizacje te wspierają działania na rzecz aktywności obywateli oraz ich współdziałanie na rzecz dobra wspólnego. Reprezentują one istotne wartości ludzkie, inicjatywy, współdziałanie, partycypację czy solidarność. Obecnie w Polsce obserwuje się znaczny wzrost liczby organizacji pozarządowych oraz ich znaczenia w życiu społecznym. Taka sytuacja sprzyja rozwojowi kapitału społecznego, który odgrywa wiele pozytywnych ról; między innymi przyczynia się do zwiększenia aktywności obywatelskiej przez budowanie więzi społecznej, zaangażowania w działalność społeczną czy też wzrostu zaufania pomiędzy jednostkami. Kapitał społeczny oddziałuje również na jakość życia społeczności lokalnej,

²⁰ Opracowano na podstawie: <http://www.ekonomiaspoleczna.pl/wiadomosc/908618.html> (stan na 12.11.2014).

przyczyniając się do istotnych rozstrzygnięć w środowisku lokalnym. Rekomendacje w ramach rozwoju kapitału społecznego na poziomie lokalnym wskazują na konieczność podejmowania przez organizacje samorządowe aktywności na trzech płaszczyznach. Pierwszą z nich jest płaszczyzna społeczna, zorientowana na tworzenie przestrzeni wspólnych norm i wartości, dwa pozostałe obszary odnoszą się do współpracy zarówno z sektorem publicznym, jak i prywatnym. Działania te mogą sprzyjać budowie i rozwojowi kapitału społecznego na poziomie lokalnym.

Bibliografia

1. Baron-Wiaterok M.: Kapitał społeczny w rozwiązywaniu lokalnych problemów społecznych. Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, s. Organizacja i Zarządzanie, nr 44, Gliwice 2008.
2. Coleman J.: *Foundations of Social Theory*. The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge 1990.
3. Domański H., Rychard A. (red.): *Elementy nowego ładu*. Wyd. IFiS PAN, Warszawa 1997.
4. Fukuyama F.: *Budowa państwa*. Wyd. Rodzinne, Poznań 2005.
5. Habermas J.: *Obywatelstwo a tożsamość narodowa. Rozważania nad przyszłością Europy*. PAN, Warszawa 1993.
6. Herbst M. (red.): *Kapitał ludzki i kapitał społeczny a rozwój regionalny*. Wyd. SCHOLAR, Warszawa 2007.
7. Januszek H.: *Kapitał społeczny – aspekty teoretyczne i praktyczne*. Wyd. AE w Poznaniu, Poznań 2004.
8. Jeruzalski T.: *Efektywność i skuteczność wdrażania systemów IT w administracji publicznej. Wspomaganie procesów podejmowania decyzji*. Wyd. CeDeWu, Warszawa 2009.
9. Krzyżanowska M.: *Marketing usług organizacji niekomercyjnych*. Wyd. Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. L. Koźmińskiego, Warszawa 2000.
10. Lasocik Z.: *Kilka uwag o roli organizacji pozarządowych w państwie demokratycznym*. Fundusz Współpracy, Warszawa 1994.
11. North D.C.: *Institutions. Institutional Change and Economic Performance*, Cambridge 1990.
12. Pawłowska E.: *Wpływ kapitału społecznego na realizację celów w zamkniętych zakładach opieki zdrowotnej*. Niepublikowana rozprawa doktorska, Zabrze 2008.
13. Pawłowska E., Sitko-Lutek A.: *Kapitał społeczny a doskonalenie kompetencji menedżerów*. ZN Politechniki Śląskiej, s. Organizacja i Zarządzanie, nr 3, Gliwice 2008.

14. Pawłowska E., Sitko-Lutek A.: Zarządzanie kompetencjami publicznych zakładów opieki zdrowotnej poprzez doskonalenie kapitału społecznego. Organizacja i Zarządzanie, nr 3, Gliwice 2011.
15. Przybysz J., Sauś J.: Kapitał społeczny szkice socjologiczno-ekonomiczne. Wyd. Politechniki Poznańskiej, Poznań 2004.
16. Putman R.: Democracies In Flux. The Evolution of social capital in contemporary society, New York 2002.
17. Putman R., Bowling A.: America's declining social capital. Journal of Democracy, No. 1, 1995.
18. Putman R.: Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy. Princeton University Press, Princeton NY, 1993.
19. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (DzU z 2003 r. nr 96, poz. 873).
20. Ustawa z dnia 22 stycznia 2010 r. o zmianie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz niektórych innych ustaw (DzU z 2010 r. nr 28, poz. 146).
21. Główny Urząd Statystyczny, www.civicedia.ngo.pl.
22. Jaruszek-Kopacz B., Tyrowicz J., www.ekonomiaspoleczna.pl.
23. Sawicka A., www.ngo.elk.pl.
24. www.dobrepraktyki.pl.
25. www.ekonomiaspoleczna.pl.
26. www.premd.org.pl.

Abstract

The author's interest was the role of non government organizations (NGOs) in creation and development of social capital. Activity on the development of social capital requires the cooperation of NGOs with the public sector and the business sector. Such cooperation has led to many positive effects.